

Nr 206.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående anvisande av anslag till statsunderstöd åt hantverksidkare för utbildande av lärlingar samt till lärlingspremier; given Stockholms slott den 14 april 1917.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att till statsunderstöd åt hantverksidkare för utbildande av lärlingar samt till lärlingspremier att användas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordade grunder å *extra stat* för år 1918 under riksstatens sjunde huvudtitel bevilja ett förslagsanslag, högst..... kronor 8,000.

De till ärendet hörande handlingar skola riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Conrad Carleson.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:ts
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 april
1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern SWARTZ,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LINDMAN,
Statsråden: VON SYDOW,
STENBERG,
FALK,
HAMMARSTRÖM,
MÅRTEN ERICSSON,
ÅKERMAN,
CARLESON,
HANS ERICSON,
DAHLBERG.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Carleson, anförde här-
efter:

*Styrelsen för
Sveriges hant-
verksorganisa-
tion den 18
oktober 1911*

I en till Kungl. Maj:tt ingiven skrift av den 18 oktober 1911 hade styrelsen för Sveriges hantverksorganisation hemställt, det tacktes Kungl. Maj:tt taga i övervägande, huruvida icke till främjande av lärlingsutbildningen inom hantverkerierna kunde efter mönster från Baden m. fl. länder införas systemet med dels statsunderstöd åt väl kvalificerade mästare såsom ersättning i någon mån för deras bestyr med utbildning av lärlingar i sina verkstäder, dels ock statspremier för väl utförda lärlingsarbeten och avslutningsprov såsom uppmuntran åt framstående lärlingar.

Styrelsen anförde i sin framställning bland annat, att lärlingsväsendets ordnande sedan många år varit den fråga, som inom hantverkskretsar trätt i förgrunden bland de åtgärder, som ansetts böra vidtagas till det allmänna främjandet av hantverksnäringen, samt att det syntes styrelsen lämpligt att taga under omprövning, huruvida ovannämnda ursprungligen badensiska system med statsunderstöd till mästare samt statspremiering av lärlingsarbeten kunde vara förmånligt för svenska förhållanden.

Till frågornas närmare belysning lämnades en redogörelse för vissa utländska åtgärder till främjande av lärlingsutbildningen inom hantverkerierna, ur vilken redogörelse här må i korthet återgivas följande.

I Baden är sedan år 1888 infört systemet med s. k. lärlingsverkstäder, i det att staten tilldelar vissa hantverksmästare, som åtaga sig utbildande av lärlingar och dessutom lämna dem kost och logis, understöd till belopp, växlande mellan 150 och 200 mark per lärling för tre års lärotid. Bland villkoren för statsunderstöd märkas, att mästaren tillser, att lärlingen besöker yrkesskola, där lämplig sådan finnes. Vidare är lärling skyldig att för varje år tävla om statspremierna samt att efter lärotidens slut undergå prövning. Vid fördelningen av statsunderstöden lägges särskild vikt därpå, att mästaren ordnar sig för en kontinuerlig lärlingsutbildning, fortgående år från år, samt att han själv deltagit i arbetet och ej tager emot för många lärlingar på en gång, varjämte förutsattes, att lärlingarnas arbete regleras efter en ändamålsenlig plan. Övervakandet av stadgade bestämmelser tillkommer platsens hantverksförening efter av vederbörande myndighet utfärdad instruktion. Beträffande valet av yrken äga sådana företräde, där det ligger vikt uppå, att handafärdigheten uppövas, på samma gång yrkesskickligheten och konstnärligheten utbildas, varjämte även yrken för tillverkning av vanliga förbrukningsartiklar sättas i ett framstående rum. Däremot äro yrken, där ordnad massfabrikation förekommer, alldeles uteslutna. Statsunderstöd utgingo under år 1910 till 116 mästare för 136 lärlingar. Systemet med statsunderstöd kompletteras med föreskrifter om årliga utställningar av lärlingsarbeten, vid vilka premiering förekommer.

Exemplet från Baden har vunnit efterföljd i Württemberg och Belgien, samt, ehuru i mindre utsträckning, i Hessen, Schweiz samt Böhmen. I Württemberg, där understöden utgå med belopp mellan 150 och 300 mark per lärling, i undantagsfall till och med upp till 400 mark, för tre års lärotid, övervakas ifrågavarande lärlingsverkstäder bland annat av en av statsmyndigheten anställd tjänsteman (Wanderlehrer). I Böhmen tillkommer övervakandet dels handels- och industrikamrarna, dels yrkesföreningarna. I Belgien låter statsmyndigheten dels direkt, dels genom yrkesföreningarna övervaka lärlingsverkstäderna.

Såsom belysande för verkan av ovannämnda statsunderstöd i Baden återgavs i styrelsens skrift utdrag av ett utlåtande från Landesgewerbeamt i Karlsruhe år 1907, vari uttalades, att det måste om lärlingsverkstadsinstitutionen erkännas, att densamma, såväl beträffande den fackliga utbildningen som i fråga om lärlingarnas uppföstran i allmänhet, infriat de på densamma ställda förväntningarna.

Sedan Kungl. Maj:t genom remiss anbefallt kommerskollegium att avgiva utlåtande i ärendet, anmodade kollegium i skrivelse den 22 maj 1912 styrelsen för Sveriges hantverksorganisation att inkomma med yttrande, huru styrelsen tänkt sig, att det ifrågasatta systemet, anpassat efter svenska förhållanden, lämpligen skulle ordnas.

*Styrelsen för
Sveriges hant-
verksorganisa-
tion den 10
augusti 1912.*

I anledning härav inkom från styrelsen för Sveriges hantverksorganisation till kollegium en skrivelse av den 10 augusti 1912.

Uti nämnda skrift uttalade styrelsen som sin mening, att den bästa uppfattningen om det praktiska gagnet för hantverksnäringen av ett statens direkta understödjande av lärlingsutbildningen skulle kunna vinnas genom någon tids försök. Genom dylika försök, vilka helst borde anställas under en tid av tre läroår och för vilka sålunda borde väljas yrken, där en treårig lärotid passade, kunde man vinna en god uppfattning om systemets gagn för våra förhållanden. Givetvis borde vid dessa försök vederbörande myndighet äga att i avseende å det vid lärlingsutbildningen gällande arbetsprogrammet företaga de ändringar eller tillägg, som erfarenheten visade vara behövliga.

Ifrågavarande försök skulle ovillkorligen hava den praktiska nytta med sig, att man vid den tidpunkt, då en lärlingslagstiftning och ett ordnande av den lägre tekniska undervisningen bland annat å yrkesskoleområdet kunde genomföras, hade systemet fullt klart i avseende å bästa sättet för statens direkta understödjande av lärlingsutbildningen vid mästarernas verkstäder.

Enligt styrelsens förmenande kunde systemet ifråga praktiseras lika bra med som utan en lärlingslagstiftning. Sedan en lärlingslagstiftning kommit till stånd och vissa administrationsformer ordnats, skulle givetvis systemet för statens direkta understödjande av lärlingsutbildningen anpassas efter hithörande förhållanden.

Beträffande storleken av statsunderstödet utgick styrelsen från att beloppet icke kunde sättas så högt, att det täckte mästarens alla kostnader, men med hänsyn till att kostnaderna under första året vore större samt lärlingen ej genom sitt arbete detta år kunde ersätta mästaren för dennes kostnad, borde ersättningen utgå efter fallande skala. Under återopande av ett i Finland av den av senaten tillsatta yrkesutbildningskommittén framlagt förslag till inrättande av liknande statsunderstöd föreslog styrelsen en ersättning med för första året 150 kronor, för andra året 100 kronor samt för tredje året 50 kronor. Enligt styrelsens åsikt borde man räkna med 50 lärjungar under första året, 100 under andra året, 150 under tredje året.

Ifråga om lärlingars premiering förklarade styrelsen, att den i saknad av erfarenhet icke kunde framlägga något närmare förslag. Till bedömande av frågan lämnade styrelsen en redogörelse angående utställning av gesällstycken och lärlingsarbeten i Baden samt prisbedömande av dessa.

Beträffande de närmare detaljerna angående anordningen med statsunderstöd framhöll styrelsen vissa bestämmelser i det nyssnämnda finska förslaget, som i tillämpliga delar kunde vinna efterföljd. Sålunda skulle enligt finska förslaget industristyrelsen, vilken enligt styrelsens för Sveriges hantverksorganisation förmenande motsvarades av kommerskollegium, årligen i september kungöra anslagen lediga att sökas inom årets utgång. Den, som erhöle anslag, vore skyldig att under veder-

börande förenings tillsyn giva elev en sådan undervisning, som kunde erfordras för avläggande av yrkesprov. Yrkesföreningarna, vilka enligt styrelsens förmenande skulle motsvaras av Sveriges hantverksorganisation, skulle hava att emottaga ansökningar om anslag och till industristyrelsen översända desamma jämte eget utlåtande, ej mindre därom att behov av lärlingsutbildningens understödjande förefunnes i orten beträffande det yrke, som bedreves av sökanden, än även om dennes lämplighet att ombetros med sådan utbildning, varom nu vore fråga. Yrkesföreningarna skulle samtidigt handlägga alla framställningar av nu angiven beskaffenhet. Industristyrelsen skulle, efter att i saken hava inhämtat utlåtande av yrkesutbildningsrådet, fördela anslagen, varvid industristyrelsen ägde föreskriva, att undervisningen borde, såvitt sådant i privat verkstad lämpade sig, försiggå systematiskt och under tillsyn av vederbörande yrkesförening, som av industristyrelsen borde om sin skyldighet härutinnan under rättas, med förstärkning att efter lärotidens utgång om undervisningens resultat avgiva berättelse till industristyrelsen.

Till slut framhöll hantverksorganisationens styrelse, att, därest statsunderstöd för lärlingsutbildningen kunde ernås, torde man kunna hoppas, att inom de flesta hantverksyrken, i vilka rekryteringen vore ringa, tillgången på yrkeskunnig arbetskraft skulle komma att tillväxa. Faktum vore, att stor klagan över brist på sådan arbetskraft rådde inom många yrken, där man knappt hade möjlighet att utbilda lärlingar, enär arbetet därmed vore förenat med stora kostnader för mästaren, som han i regel icke hade utsikt att få ersätta, samt lärlingarna saknade den sporre, som låge i en ordnad premiering.

På grund av den erhållna remissen avgav kommerskollegium den 20 november 1912 underdånigt utlåtande i ärendet och anförde därvid i huvudsak följande:

*Kommers-
kollegium den
20 november
1912.*

Ifrågavarande av styrelsen för Sveriges hantverksorganisation framlagda förslag till understödjande av lärlingsväsendet syntes kollegium beaktansvärt. En omsorgsfull utbildning av lärlingar utgjorde otvivelaktigt en av de viktigaste betingelserna för en sund och fortgående utveckling av hantverket. Såsom kollegium redan i sitt den 30 december 1909 avgivna underdåniga utlåtande angående 1907 års lärlingskommittés betänkande framhållit, torde emellertid få anses såsom ostridigt, att arbetarnas yrkesutbildning i vårt land dittills icke varit vederbörligen tillgodosedd. Sedan kommittén för utredning av frågan om den lägre tekniska undervisningens ordnande den 11 juni 1912 avgivit utlåtande och förslag samt 1910 års lärlingskommitté den 2 september 1911 framlagt första delen av betänkande med förslag till lag om vissa lärlingsavtal, torde man emellertid kunna hysa förhoppning om att dessa frågor skulle bliva lösta inom en icke avlägsen framtid. Även när så skett, skulle emellertid enligt styrelsens för Sveriges hantverksorganisation förmenande inom åtskilliga yrken kostnaderna för utbildning av lärlingar fortfarande komma att ställa sig så dryga, att det vore att befara, att om ej särskilda åtgärder vidtoges, lärlingsutbildningen inom dessa yrken alltjämt komme att försummas.

Erfarenheten från den dåvarande lärlingsutbildningen syntes kollegium också giva vid handen, att de uttalade farhågorna måste anses berättigade. Det förhållandet, att man inom flertalet yrken knappast kunde tala om någon lärlingsutbildning, utan att utbildningen inom respektive yrken nästan helt och hållet

vore beroende på de inom yrket använda icke yrkeskunniga arbetarnas intresse och förmåga att på egen hand skaffa sig kunskaper och erfarenhet, syntes kollegium icke kunna förklaras endast med saknaden av bindande lärlingsavtal. Orsaken till den bristande lärlingsutbildningen torde icke sällan vara att finna däri, att lärlingsutbildningen ofta vore förenad med dryga omkostnader. Särskilt bleve naturligen detta fallet inom de yrken, där behovet av yrkesskicklighet vore särskilt framträdande och förty icke yrkeskunniga arbetare endast sällan komme till användning. En blivande lärlingslag skulle härvidlag icke kunna råda bot. då en sådan lag näppeligen torde komma att innehålla något åläggande för mästare att antaga och utbilda ett visst antal lärlingar, och lagen förty endast skulle hava betydelse i de fall, där redan icke yrkeskunniga arbetare vore anställda, samt utbildningen av lärlingar icke heller efter utfärdandet av en sådan lag torde komma att ställa sig mindre kostsam. Utöver en lärlingslag erfordrades alltså vissa åtgärder för att vinna rättelse i de rådande missförhållandena, och syntes kollegium det av hantverksorganisationens styrelse föreslagna systemet med statsunderstöd åt mästare vara värt särskilt beaktande.

En omständighet syntes kollegium särskilt tala för ett sådant statens direkta understödande av lärlingsutbildningen. Bland de villkor, som skulle uppställas för åtnjutande av statsunderstöd, skulle nämligen bland annat upptagas förpliktelse för mästaren att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter och anvisningar, som kunde komma att givas rörande undervisningen, ävensom att underkasta sig nödig kontroll. Härigenom bleve staten i tillfälle att mera direkt, än eljest skulle vara möjligt, ingripa för skapande av en duglig lärlingsundervisning. Därest detta statens ingripande ställdes under sakkunnig ledning, torde man kunna hysa berättigad förhoppning om, att de verkstäder, där mästarna åtnjöte statsunderstöd, komme att tjäna som mönster i avseende å lärlingsutbildningen. Vikten av att åstadkomma sådana mönsterverkstäder syntes kollegium så mycket större, som det gällde att bringa lärlingsväsendet ur den lägervall, vari det under de senaste årtiondena råkat.

Enligt kollegii mening skulle statsunderstöden erhålla karaktär huvudsakligen av komensationer för särskilda kostnader, uppkomna antingen därigenom, att lärlingsutbildningen inom yrket i allmänhet vore synnerligen betungande, eller ock därigenom att statens krav på allsidighet och noggrannhet vid utbildningen medfört särskilda utgifter.

Kollegium ansåg anordningen med statsunderstöd kunna komma till stånd utan samband med den ifrågasatta lärlingslagen, men framhöll som en förutsättning för statsunderstöd, att mästaren med stöd av § 15 i näringsfrihetsförordningen ingått avtal med lärlingens målsman. Staten borde ock äga inflytande på den närmare avfattningen av sådant avtal. Vid utarbetandet av föreskrifterna för statsunderstöd borde det även tagas i betraktande, att en lärlingslag kunde komma att träda i tillämpning inom den närmaste framtiden.

Kollegium framhöll vikten av, att det hela komme under ledning av en statsmyndighet, samt erinrade om det ifrågasatta anställandet hos kollegium av en teknisk konsulent, åt vilken beredningen av dylika ärenden med fördel kunde anförtros. Då kollegii tillstyrkan av ifrågavarande statsunderstöd vore till väsentlig del baserad på anställandet hos kollegium av en teknisk konsulent, ansåg sig kollegium emellertid för det dåvarande icke böra avgiva ett utarbetat förslag till bestämmelser angående utbetalande av de föreslagna statsunderstöden, utan inskränkte sig kol-

legium till angivande av allmänna grunder för statsunderstödet utgående för att sedermera få till Kungl. Maj:t inkomma med fullständigt förslag till föreskrifter i nämnda hänseende.

Enligt kollegii mening borde understödet för en treårig lärokurs utgå med 300 kronor, varav 100 kronor borde utgå första året, 75 andra och 50 tredje året. allt halvårsvis i efterskott. Återstoden, 75 kronor, skulle utbetalas, sedan mästaren styrkt, att lärlingen genom avlagt prov eller eljest visat sig vara fullt utbildad i yrket. Antalet lärlingar i varje lärokurs borde ej uppgå till mer än 50. Fördelningen av understöden borde ankomma på Kungl. Maj:t efter kollegii förslag eller ock på kollegium, varjämte yttrande borde inhämtas från Sveriges hantverksorganisation. Bland de villkor, som borde uppställas för statsunderstödet tillgodonjutande, framhöll kollegium särskilt, att mästaren måste ställa sig till efterrättelse de föreskrifter om lärlingsutbildningen, som kunde komma att utfärdas; att han underkastade sig kontroll i avseende å lärlingarnas utbildning samt att han satte lärlingen i tillfälle besöka teknisk yrkesskola, där sådan funnes. Beträffande kontrollen förutsatte kollegium att medverkan skulle erhållas från hantverksföreningarna.

Beträffande förslaget om lärlingspremier, som av kollegium tillstyrktes, ansåg kollegium, att detta system med fördel kunde omfatta ej blott lärlingar anställda hos statsunderstödda mästare utan jämväl lärlingar, som erhållit anställning hos andra mästare. Redan utdelades inom hantverksföreningarna belöningar till framstående lärlingar, och ansåg kollegium det önskvärt, att hantverksföreningarna genom statsunderstöd sattes i tillfälle att giva premieutdelningen en något större omfattning. Tekniska konsulenten skulle biträda med kontrollen över det sätt, varpå hantverksföreningarna handhade premiefördelningen. Premierna skulle utgå med 20 kronor till varje hos statsunderstödd mästare anställd lärling, som avlagt godkänt slutprov, samt med växlande belopp, dock högst 100 kronor, till särskilt förtjänta lärlingar i allmänhet, vare sig de vore anställda hos statsunderstödda mästare eller icke.

Därest understöden till mästarna fastställdes till av kollegium föreslagna belopp samt fördelades efter angivna grunder, skulle enligt kollegii beräkning sammanlagda beloppen av dessa understöd för en lärokurs om femtio lärlingar uppgå till 15,000 kronor, därav för första året 5,000 kronor, andra året 3,750 kronor och tredje året 6,250 kronor. (För det tredje året finge nämligen beräknas dels 50 kronor för detta år, dels 75 kronor, som skulle utgå, då lärlingen visats vara utlärd.) Då emellertid andra året skulle komma att utgå understöd jämväl för första året av nästa lärokurs, 5,000 kronor, samt tredje och följande åren skulle utgå ej mindre för andra året av sistnämnda lärokurs, 3,750 kronor, utan även för första året av tredje lärokursen, 5,000 kronor, skulle kostnaden för mästareunderstöden uppgå till: första året 5,000 kronor, andra året 8,750 kronor, tredje och följande åren 15,000 kronor. Under förutsättning av lärokurser av endast 50 lärlingar skulle således den årliga omkostnaden för mästareunderstöden uppgå till högst 15,000 kronor. För premier till lärlingar hos statsunderstödda mästare, som skulle komma att utdelas från och med tredje året, beräknade kollegium ett belopp av högst 1,500 kronor årligen samt för premier att utdelas av hantverksföreningarna till lärlingar i allmänhet ett årligt anslag av 3,000 kronor att utgå från och med första året.

Departements-
chefen 1914

Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t den 14 januari 1914 i samband med övriga frågor angående anslag under riksstatens sjunde huvudtitel för år 1915 anförde dåvarande chefen för finansdepartementet bland annat följande:

»Styrelsens för Sveriges hantverksorganisation förevarande framställning grundar sig på en strävan att söka bidra till lösningen av en av hantverkets mest vitala frågor, nämligen frågan om lärlingsväsendets ordnande. Såsom redan blivit av så väl nämnda styrelse som kommerskollegium framhållet, har denna viktiga fråga genom åtgärder, vidtagna från statens sida, förts ett stort steg framåt. Förutom de av kollegium omförmälda utredningarna angående dels allmänna grunder för ordnande av lärlingsväsendet och dels ordnande av den lägre tekniska undervisningen ber jag i sådant avseende få nämna det förslag till lag om lärlingsväsendet i vissa yrken, som den 29 juli 1913 avgivits av därtill utsedda kommitterade.

Ännu äro emellertid frågorna om lärlingsväsendets ordnande i lagstiftningsväg och om den lägre tekniska undervisningens reformerande icke i ett sådant skick, att slutligt förslag kan för riksdagen framläggas.

Det av styrelsen för Sveriges hantverksorganisation nu framlagda förslaget äger betydelse för lärlingsväsendets främjande dels såsom en mera fristående åtgärd i detta syfte i avbidan på sakens definitiva ordnande dels och såsom i viss mån vägbanande för de antydda, mera genomgripande anordningarna. I det förra avseendet torde det vara tillfyllest att — med hänvisning till det av kommerskollegium påpekade gagnande inflytande, den föreslagna understödsverksamheten skulle öva på lärlingsväsendet — framhålla, att den omständigheten, att frågan om lärlingslagstiftningen ännu väntar på sin lösning, icke synes böra utgöra hinder för anställandet av försök på den nu anvisade vägen. Genom åtgärder, som allenast hava karaktären av försök, skulle ej heller något fastslående av formerna för ett framtida ordnande av hithörande förhållanden äga rum.

Vad åter beträffar förslagets betydelse för underlättandet av mera omfattande åtgärders genomförande består den i skapandet av förhållanden, som erbjuda goda anknytningspunkter för en kommande lagstiftning å området. Vid ordnandet av den lägre tekniska undervisningen synes man nämligen behöva i viss mån bygga på förutsättningen, att lärlingsväsendet blivit åtminstone i stora drag genom erforderlig lagstiftning ordnat. De förslag till lagstiftningsåtgärder i sistnämnda avseende, som framkommit, beröra emellertid endast rättsförhållandet mellan mästare och lärlingar samt erforderliga kontrollföreskrifter. Någon skyldighet för mästare att emottaga lärlingar torde icke kunna genom lagbestämmelser föreskrivas, och den ifrågasatta lagstiftningen skulle därför endast träffa de mästare, som faktiskt och frivilligt i sin rörelse hava lärlingar anställda. Då det åtminstone i vissa yrken visat sig svårt att hos mästarerna finna intresse för antagande av lärlingar, detta huvudsakligen på grund av de kostnader, lärlingarna under den första anställningstiden vanligen förorsaka mästarerna, torde det vara angeläget att söka i möjligaste mån undanröja anledningarna till detta bristande intresse. Just i detta avseende synes det förevarande förslaget äga sin betydelse. Enligt detsamma skulle statens ingripande ske på sådant sätt, att staten genom meddelande av statsunderstöd skulle söka minska de ekonomiska betänkligheter mot lärlingars anställande, som tilläventyrs kunna förefinnas.

Statens bidrag skulle huvudsakligen endast komma att utdelas till mästare i sådana yrken, där kostnaden för lärlingarnas utbildning är relativt stor eller utbildningen eljest är betungande och där ett ordnat lärlingsväsen utan statens understöd icke eller blott med svårighet skulle komma till stånd. En fördel hos förslaget torde därjämte få anses ligga däri, att, därest statsunderstöd i någon form skulle framdeles böra ifrågakomma i förevarande avseende, de ifrågasatta försöken skulle komma att medföra praktiska lärdomar för bedömandet vid det slutliga ordnandet av samma understödsverksamhet.

Statens ifrågavarande understödjande verksamhet bör givetvis ordnas på ett sådant sätt, att densamma med största möjliga lätthet kan bringas i överensstämmelse med en blivande lärlingslagstiftning. Såsom förutsättning för åtnjutande av statsunderstöd torde sålunda redan nu böra uppställas den fordran, att ett avtal i av staten godkänd form träffats mellan mästaren, å ena sidan, och lärlingen eller dennes målsman, å den andra, om lärlingens anställande hos mästaren såsom lärling.

Själva överinseendet över hithörande förhållanden torde böra uppdragas åt kommerskollegium. För fullgörande av en dylik uppgift har kollegium förklarat sig behöva äga tillgång till en teknisk konsulent.»

Efter att hava erinrat, att å kommerskollegii industribyrå dåmera vore anställd en teknisk konsulent, anförde departementschefen vidare:

»I fråga om det lokala övertakande, som givetvis bör ifrågakomma för att bereda staten garanti för ett rätt användande av meddelade understöd, är det att antaga, att hantverksföreningarna lämna kollegium det biträde, som må erfordras.

Beträffande statsunderstödet storlek, lärotidens längd, understödets fördelning å de olika läroåren samt antalet lärlingar, för vilka anställning hos mästare skulle genom statsunderstöd beredas, ansluter jag mig till vad kommerskollegium i sådant avseende förordat.

Fördelningen av statsunderstöden torde, på sätt styrelsen för Sveriges hantverksorganisation ifrågasatt, böra verkställas av kommerskollegium.

Angående villkoren för understödets åtnjutande och närmare bestämmelser för deras utbetalande torde jag vid bifall till det förslag, jag här ifrågasätter, framdeles efter kommerskollegii hörande få för Kungl. Maj:t framlägga förslag. Bland villkoren torde emellertid under alla omständigheter böra inrymmas de, som kommerskollegium i sitt utlåtande berört. Särskilt vill jag i detta avseende framhålla, att mästarna böra åläggas skyldighet att sätta lärlingarna i tillfälle att besöka teknisk yrkesskola, därest lämplig sådan finnes att tillgå. Lärlingarna torde nämligen böra beredas tillfälle att erhålla även den teoretiska yrkesutbildning, som kan erbjudas, så att de i möjligaste mån bibringas en verklig yrkesutbildning.

I fråga om anslag för premier åt lärlingar — vilket även i sin mån kan bidra till ett mera allmänt anställande av lärlingar — anslutar jag mig till kommerskollegii mening, att statens bidrag icke bör inskränkas att avse premier allenast till sådana lärlingar, som äro anställda hos statsunderstödda mästare, utan att statsbidrag även bör beredas för premier åt lärlingar hos andra mästare. Lika med kommerskollegium anser jag ock, att särskilda belopp böra beräknas för premier åt lärlingar hos statsunderstödda mästare och för premier åt lärlingar, anställda hos andra mästare.

Granskningen av de slutprov, vilka lärling skulle efter avslutad lärlingsutbildning avlägga, ävensom utdelandet av premierna torde såsom kommerskollegium

föreslagit böra tills vidare ske genom hantverksföreningarna under överinseende, utövat av kommerskollegium med biträde av den tekniska konsulenten. Mot kollegii förslag angående premiernas belopp har jag intet att erinra.

Den beräkning, kommerskollegium verkställt angående de för här ifrågasvarande ändamål erforderliga årliga anslagen, finner jag mig kunna godtaga. Enligt nämnda beräkning skulle för år 1915 erfordras 8,000 kronor, därav 5,000 kronor för understöd åt mästare och 3,000 kronor för premier, att utdelas av hantverksföreningarna till lärlingar i allmänhet. Anslaget torde böra uppföras å extra stat.»

Kungl. Maj:ts
framställning
1914.

I enlighet med departementschefens hemställen föreslog Kungl. Maj:t i den till 1914 års förra riksdag avlätna statsverkspropositionen riksdagen att till statsunderstöd i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordade grunder åt hantverksidkare för utbildning av lärlingar samt till lärlingspremier på extra stat för år 1915 anvisa ett anslag å 8,000 kronor.

1914 års förra
riksdag.

I skrivelse den 3 mars 1914 angående vissa, av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställningar anmälde riksdagen, att riksdagen icke funnit sig kunna bifalla Kungl. Maj:ts berörda framställning. Riksdagen anförde därvid följande:

»Enligt riksdagens mening måste föreliggande förslag att efter utländskt mönster införa ett system med statsunderstöd åt mästare såsom ersättning för utbildning av lärlingar samt statspremier för lärlingsarbeten och avslutningsprov i och för sig anses mycket beaktansvärt. Emellertid finner riksdagen förslaget icke för närvarande föreligga i det skick, att riksdagen kunnat bifalla detsamma. Även om man på grund av de i propositionen därför anförda skälen ej synes nödvändigtvis behöva avvakta den samtida lösningen av de ännu oavgjorda frågorna om lärlingsväsendets ordnande i allmänhet och om den lägre tekniska undervisningens reformerande, finner riksdagen likväl nödigt, att ytterligare utredning i vissa hänseenden förebringas, innan beslut fattas om påbörjandet av en hittills inom landet så okänd verksamhet, som den ifrågasatta. Särskilt anser riksdagen, med anledning av rådande, mycket olikartade förhållanden inom olika yrken, en mera ingående utredning erforderlig beträffande frågan inom vilka yrken statsunderstöd åt mästare lämpligen böra ifrågakomma. Även frågan om lärlingars premiering torde böra underkastas en förnyad grundligare prövning.»

Styrelsen för
Sveriges hant-
verksorganisa-
tion den 1
juli 1916.

I en till Kungl. Maj:t ställd till kommerskollegium ingiven skrift av den 11 juli 1916 har styrelsen för Sveriges hantverksorganisation framhållit, att de nu rådande förhållandena, varunder man borde göra det möjligaste för att medverka till stödjande av hantverksidkarnes näringsutveckling, skulle mana till åtgärder av ifrågasvarande art samt till att genom återupptagande av frågan om statens direkta understödjande

av lärlingsutbildningen och genom den av riksdagen antydda utredningen föra frågan vidare fram till sin lösning. I samband härmed har styrelsen angivit åtskilliga yrken, som enligt dess åsikt kunde ifrågakomma för statens understödjande i förevarande avseende, och i övrigt framfört ett antal synpunkter, som av styrelsen ansetts böra tagas i betraktande vid den ifrågavarande utredningen, varjämte styrelsen har uttalat sin anslutning till det av kommerskollegium i utlåtandet den 20 november 1912 gjorda förslaget om lärlingspremiering.

Med skrivelse den 21 december 1916 har kommerskollegium överlämnat berörda skrift; och har kollegium därvid anfört följande:

Kommerskollegium.

»Ett livsvillkor för en näring är, att densamma rekryteras med personer, tillräckligt utbildade för det inom densamma förekommande arbetets utförande. Utan detta villkors uppfyllande är den ifrågavarande näringen dömd att förfalla. Problemställningen blir då den, huruvida det innebär något av statsintresse att genom särskilda åtgärder hålla densamma uppe på tillbörlig nivå eller om det från statssynpunkt kan synas likgiltigt, att dess uppgift icke vidare fylles.

För hantverkets vidkommande framkallar det angivna problemet den frågan, om hantverket har någon speciell uppgift, som i en tid av hantverkets förfall kan helt åsidosättas eller möjligen i modifierad form övertagas av andra näringar.

Enligt kollegii förmenande innebär begreppet hantverk sådan framställning av arbetsprodukter, där arbetsmetoden giver framställaren möjlighet att i detalj åsätta arbetsprodukten sitt personliga sårmarke. Krav på arbetsprodukter, som tillfredsställa den personliga smaken, komma utan tvivel alltid att finnas, om ock i vissa fall dessa krav kunna vara mycket högt ställda, i andra fall avsevärt lägre. För ett kultiverat samhälle är det redan från denna synpunkt av vikt, att den näring uppehålls, i vars arbetsmetod ligger just möjligheten att tillgodose de nämnda kraven. Den ofrånkomliga förutsättningen för användandet av den arbetsmetod, som hör hemma i hantverket, är full yrkesskicklighet hos den, som framställer arbetsprodukten. Utan denna yrkesskicklighet blir arbetsprodukten, om den hantverksmässiga arbetsmetoden användes, i allmänhet mindervärdig, eller ock, i det fall nämligen att den inom den egentliga industrien förekommande arbetsmetoden med detaljerad arbetsfördelning användes, förlorar den i väsentlig grad det personlighetsdrag, som skulle hava givit den ett högre värde.

Den yrkesskicklighet, som sålunda synes kollegium nödvändig inom hantverket för tillgodoseende av de krav av nyssnämnd art, som böra kunna ställas på dess arbetsprodukter, har jämväl i ett annat avseende en enligt kollegii uppfattning mycket stor betydelse. En förvärvad yrkesskicklighet av här ifrågavarande slag utgör liksom industriarbetarens specialiserade yrkesskicklighet ett kapital, som genom innehavarens arbete kan göras räntebärande. Men medan industriarbetarens yrkesskicklighet på grund av specialiseringen i regel icke medgiver honom annan möjlighet att utnyttja det i skickligheten liggande kapitalet än genom att i annans tjänst utföra visst förelagt arbete, så är den inom hantverket förvärvade yrkesskickligheten av sådan art, att den i flesta fall möjliggör för innehavaren att åt-

minstone i mindre skala börja bedrivandet av självständig yrkesverksamhet utan att han därvid behöver disponera penningkapital till större belopp. Genom att sålunda bygga den självständiga företagareverksamheten på företagarens yrkesskicklighet i motsats till den massproducerande industrien, som för ett självständigt företagande i första hand kräver tillgång till större kapital, har hantverket möjlighet att framskapa ett större antal självständiga företagare än den egentliga industrien. Det torde emellertid få anses som ganska allmänt erkänt, att möjligheterna att känna sig tillfreds med sin ställning och i sitt arbete äro avsevärt högre för den självständiga företagaren än för den mer eller mindre osjälvständiga löntagaren, även om den före, såsom inom det mindre hantverket mången gång torde vara fallet, har ett mindre ekonomiskt utbyte av sin verksamhet än den senare. Denna de självständiga företagarnes större möjlighet att känna tillfredsställelse med sin tillvaro gör, att det ej kan vara för samhället likgiltigt, om deras antal alltför starkt beskäres.

Härtill kommer, att å många orter, där det på grund av mindre goda kommunikationer eller andra omständigheter icke kan för ortsbefolkningen vara ekonomiskt att från andra orter med industriellt ordnad produktion tillgodose sitt behov av vissa produkter, hantverket tack vare sina möjligheter till bedrivandet av verksamhet i mindre skala är den enda tänkbara produktionsformen beträffande dessa produkter.

Av det sagda framgår, att enligt kollegii förmenande hantverket såsom näring har åtminstone tre ingalunda oviktiga uppgifter att fylla, vilka skulle i mycket hög grad åsidosättas, om hantverkets produktion ersattes med allenast industriell produktion. Dessa uppgifter äro dels tillgodoseandet av samhällets behov av arbetsprodukter, framställda på ett sådant sätt, att personlig smak i desamma kan göra sig gällande, dels möjliggörandet för ett större antal personer att, låt vara i mindre skala, bedriva självständig verksamhet, dels ock tillgodoseandet av ortsbehovet av vissa produkter i sådana fall, där ortsförhållandena försvåra eller omöjliggöra utnyttjandet av å andra orter förekommande industriell produktion. Av dessa uppgifter kan visserligen den förstnämnda i någon mån övertagas av på visst sätt ordnad industri, men ingalunda de båda senare.

Da sålunda hantverket måste anses hava viktiga samhällsuppgifter att fylla, måste det också anses som ett samhällsintresse, att dess fortbestånd tryggas.

Att härvidlag lärlingsutbildningen är en fråga av allra största vikt, har länge varit erkänt, och den har därför också gjorts till föremål för upprepade utredningar i syfte att åstadkomma lagförslag beträffande dess slutliga ordnande. Men även om frågan om mästars och lärlingars ömsesidiga skyldigheter och rättigheter i huvudsak genom lag blir ordnad och sålunda i de fall, där med lagligt bindande kraft en överenskommelse träffats mellan mästare och minderåriga arbetare angående de senares utbildande i yrket, garantier vunnits för att denna utbildning leder fram till därmed avsett resultat, så är därmed icke rekryteringsfrågan löst.

För mästaren innebär anställandet av en lärling dels åtagandet att under vissa år meddela denne undervisning i yrket, dels ock åtagandet att under samma tid kontant eller in natura giva lärlingen en viss ekonomisk valuta. I ersättning för dessa åtaganden har mästaren att räkna på, att lärlingen under lärotiden utför ett för mästaren nyttigt arbete. Rent ekonomiskt motsvaras det första av de från mästarens sida gjorda åtagandena dels av värdet av den tid, som förbrukas vid

lärlingens handledning, vare sig lärlingen handledes av mästaren själv eller hans gesäller, dels av värdet av de råvaror och verktyg, som genom lärlingens bristande färdighet onödigtvis förbrukas. Skall mästaren utan ekonomisk förlust kunna hålla en lärling, måste tydligen värdet av det för mästaren nyttiga arbete, som utföres av lärlingen under lärotiden, uppgå till minst samma belopp som värdet av mästarens åtaganden.

För lärlingen åter torde anställningstagandet i flesta fall åtminstone i första hand icke vara baserat på åstundan att lära sig det ifrågavarande yrket utan i stället huvudsakligen avse att även under minderårighetstiden beredas tillfälle att genom egen inkomst bidra till eller helt bekosta sitt uppehälle. Hans ekonomiska ställning är ju också mängen gång sådan, att det för honom kan synas vara en tvingande nödvändighet att låta den sistnämnda synpunkten bli huvudsynpunkt. Härav blir emellertid följden, att jämförelsevis höga krav komma att ställas på storleken av den avlöning, som mästaren skall utbetala till lärlingen, och att på grund därav mästaren i ersättning måste fordra att lärlingen utför ett för mästaren nyttigt arbete av motsvarande omfattning. Då emellertid det för mästaren nyttiga arbete, som av lärlingen verkligen kan utföras, i allmänhet ej är av den art, att det främjar hans utbildning i yrket, utan huvudsakligen består i utförandet av bisysslor, så komma allt för högt uppdrivna lönepretentioner att ovillkorligen medföra en underhållig yrkesutbildning. Går man så långt att mästaren nödgas betala lärlingen en avlöning fullt motsvarande värdet av det av lärlingen utförda, för mästaren nyttiga arbetet, då har också därmed lärlingen upphört att vara lärling i egentlig mening; han kan då icke längre med fog fordra, att mästaren skall offra tid och kostnader på hans utbildning, och har därför blivit allenast en icke yrkeskunnig lönearbetare.

I de fall, där utbildningsintresset icke är tillräckligt stort att förmå den minderårige eller hans målsman till några uppoffringar, eller där den minderåriges ekonomiska förhållanden synas omöjliggöra dylika, är det på grund av nyss omnämnda förhållanden helt naturligt, att de minderåriga söka sig sådana anställningar, där något högre mått av yrkesutbildning icke kräves och där de på grund därav omedelbart kunna räkna på ett gott ekonomiskt utbyte av sitt arbete. Då inom handel och industri finnes rik tillgång på dylika anställningar, blir följden den, att den minderåriga arbetskraften drages till dessa näringsgrenar, medan en för hantverkets rekrytering erforderlig minderårig och för utbildning inom de olika yrkena intresserad arbetskraft av ekonomiska skäl icke kan anskaffas.

Belysande för situationen är en utredning angående antalet lärlingar i de olika hantverksyrkena inom huvudstaden, som år 1912 företogs av Stockholms stads hantverksförenings lärlingsnämnd. Utredningen gav vid handen, att antalet hos nedanstående grupper hantverksidkare anställda lärlingar utgjorde:

Bagare	250 lärlingar	Guldsmeder	80 lärlingar
Bildhuggare	7 »	Hattmakare	0 »
Bleckslagare	10 »	Kakelugnsmakare	2 »
Bokbindare	127 »	Kopparslagare	10 »
Boktryckare	220 »	Körsnärer	4 »
Frisörer	130 »	Målare	180 »
Förgyllare	22 »	Pianomakare	6 »
Glasmästare	32 »	Plåtslagare	179 »

Repslagare	2	lärlingar	Svarvare	2	lärlingar
Sadelmakare	32	»	Tapetserare	15	»
Skomakare	0	»	Tunnbindare	1	»
Skräddare	35	»	Urmakare	40	»
Smeder	59	»	Vagnmakare	8	»
Snickare	25	»			

Siffrorna kunna synas vara ganska ojämn och i ett eller annat yrke ej så låga. Ett närmare aktgivande på, inom vilka yrken det större lärlingsantalet är tillfinnandes, leder osökt till det resultatet, att det huvudsakligen är den inom yrket förefintliga tillgången på för minderåriga passande okvalificerat arbete, som bestämmer antalet så kallade lärlingar. I de yrken, där en mängd lättare bisysslor finnas att sköta och där för den minderåriga sålunda finnes tillgång till förvärvsarbete, kan anställandet av minderåriga synas mästarren fördelaktigt även mot en avlöning, tillräckligt stor för att på dessa verka tilldragande, och här kommer därför skenbart ett högt lärlingsantal att förefinnas. I verkligheten är i allmänhet för bithörande lärlingar förvärvsarbetet huvudsak och utbildningen bisak, vilket gör att utbildningen, för att ej medföra alltför underhaltigt resultat, måste beräknas kräva mycket längre tid än som med ordnad utbildning skulle vara nödvändigt, och följden härav blir, att lärlingarna oftast avbryta sin lärlingsanställning, innan de vunnit erforderlig yrkesskicklighet, och därefter, tack vare bristen på fullt utbildade arbetare, vinna anställning som »försigkomna» samt sedan betrakta sig som yrkesarbetare i vanlig mening. De yrken åter, som visa det minsta antalet lärlingar, äro sådana, där möjlighet att i tillräcklig mån utnyttja lärlingarne såsom hantlangare eller till andra bisysslor icke finnes, utan där dem redan från början måste beredas sysselsättning med egentligt yrkesarbete. Här torde det sålunda bliva mera av verklig utbildning, men de kostnader och den tidsförlust, som härvid förorsakas mästarren, äro tillräckligt stora för att hålla lärlingsantalet nere på en ytterst låg nivå.

I ena som i andra fallet måste ställningen inom de flesta yrken betraktas som ett verkligt nödläge, vilket kräver snara åtgärder för åstadkommande av ett bättre sakernas tillstånd.

Efter den anförda utredningens företagande har ställningen ingalunda förbättrats utan alltmer försämrats, tack vare det inom handel och industri på grund av de nuvarande förhållandena stegrade behovet av minderåriga för uträttande av springpojksysslor och liknande göromål, som på grund av sin art ej kräva någon särskild utbildning men dock giva de minderåriga en inkomst, som i förhållande till deras ålder i regel är ganska avsevärd och i flesta fall tillräcklig att draga de minderåriga från den i början ekonomiskt mindre givande anställningen som lärling inom hantverket.

Det må ju anses förklarligt, att en person på 14 à 16 år i regel huvudsakligen ser på, vad han eller hon just för ögonblicket förtjänar, och mindre på vad som mest gagnar för framtiden. Och i de fall, där ekonomiska förhållanden göra det för den minderåriga nödvändigt att själv förskaffa sig sitt uppehälle, är det jämväl förklarligt, att även den ifrågavarande minderåriges målsman ser saken från liknande synpunkter. Men att detta åskådningssätt bland de minderåriga och deras målsmän är så vanligt, som för närvarande verkligen är fallet, även där det icke betingas av de nyssnämnda förutsättningarna, måste hava någon särskild orsak.

Det är exempelvis ingalunda ovanligt, att en målsman med ej alltför god ekonomisk ställning under erkännansvärda uppoffringar söker att giva sina barn tillfälle att bedriva studier, avsedda att utgöra förberedelse till högre fackliga eller vetenskapliga studier; i ett mycket stort antal av dessa fall avbrytas emellertid studierna just vid den punkt, där förberedelsen avslutas för att efterföljas av de högre studierna, d. v. s. innan studiernas egentliga mål nåtts. Man försvarar sig med att kunskap alltid är av värde, även om man icke mäktat med mera än det allmänbildande förberedande studiet. Sällan finner man däremot en målsman, som är villig att i samma grad underkasta sig uppoffringar för att åt de minderåriga, som stå under hans vård, bereda en grundlig praktisk utbildning. Under även det förberedande studiet av de s. k. lärda studierna har man i regel ej något att invända mot skolans krav på en arbetsintensitet, som ofta tangerar gränsen till den minderåriges prestationsförmåga, finner sig i, att skolarbetet för den normalt begåvade lärjungen icke medgiver, att han i nämnvärd grad utför något förvärvsarbete för att såmedelst bidra till sitt livsuppehälle, samt underkastar sig direkta kostnader dels i form av vissa avgifter, dels i form av utgifter för läroböcker och personlig förbrukningsmateriel. Men i fråga om inhämtandet av praktisk yrkesutbildning anser man sig böra anlägga helt andra synpunkter. Enär här utbildningen anses leda till bättre resultat, om den meddelas på en välordnad yrkesverkstad, än om den försiggår under form av skolundervisning, har det legat nära till hands att ställa den minderåriges utbildning i samband med hans förvärvsarbete, och på grund härav har alltmåra bland de vidkommande minderåriga och deras målsmän den uppfattningen vunnit fotfäste, att det under lärotiden i första hand är fråga om ett förvärvsarbete. Villigheten att vid förut omnämnda skolstudier helt uppgiva förvärvsarbetet har här utbytts mot krav på att lärningen under lärotiden i och genom sitt utbildningsarbete helt och hållet eller åtminstone i det allra närmaste skall försörja sig själv. Likaså bortfaller här all beredvillighet att ikläda sig kostnader, motsvarande de vid vanlig skolundervisning nödvändiga direkta utgifterna.

Det måste synas egendomligt, att de två arterna av utbildning, den s. k. lärda utbildningen och den praktiska, av vilka den senare, om förhållandena medgåve, att den meddelades och tillägnades med samma intensitet som den förra, i regel säkerligen skulle vid mogen ålder giva minst lika gott om icke större ekonomiskt utbyte än den förra, betraktas från så olika synpunkter. Orsaken torde böra sökas i en säregen värdesättning av de kunskaper och färdigheter, som i de två fallen meddelas. Man skulle till och med nästan kunna säga, att en verklig värdesättning från kunskapssynpunkt äger rum i regel endast beträffande den s. k. lärda utbildningen, varemot vid den praktiska utbildningen lärningens verksamhet, såsom redan framhållits, i huvudsak betraktas som förvärvsarbete. Den praktiska utbildningens värdesättning kommer därför att ske under samma synpunkt som värdesättningen av sådant av minderåriga utfört arbete, som icke står i samband med någon som helst utbildning, d. v. s. under synpunkten av den omedelbart utgående avlöningen, och en dylik jämförelse måste alltid utfalla till nackdel för läringsanställningen.

Den här vidrörda värdesättningen av olika slags utbildning torde i icke oväsentlig mån påverkas av de åtgärder samhället vidtagit i hithörande frågor. Även om, såsom redan nämnts, lärjungar och målsmän få vidkännas ganska stora uppoffringar, om de vilja utnyttja den högre skolundervisningen, så är det dock av

allmänna medel, som själva undervisningen i regel bekostas. Om nu denna omständighet beror därpå, att samhället för de offentliga tjänsternas rekrytering har behov av ett mycket stort antal personer med därför lämplig utbildning, eller på andra orsaker, så innebära dock de samhälleliga åtgärderna i detta avseende samhällets erkännande av det stora värdet av den utbildning, som gives vid skolornas undervisning, och detta erkännande kan icke undgå att inverka på den allmänna uppfattningen och såmedelst bidra till dessa skolors rekrytering. Den rent praktiska yrkesutbildningen har i motsats härtill hänvisats till att vara ett mellanhavande mellan läromästaren och lärlingen. Samhällets åtgärder beträffande denna art av utbildning hava inriktats på allenast ett ordnande av densamma för att i möjligaste mån trygga, att en utbildning verkligen kommer till stånd i de fall, där ett åtagande beträffande densamma föreligger.

En dylik samhällets ordnande verksamhet, som i huvudsak måste gå ut på vissa kontrollerande åtgärder, innebär visserligen även den en viss grad av värdesättning, dock kanske mera av ordnade arbetsförhållanden under lärotiden än av de under samma tid meddelade kunskaperna och färdigheterna. Ett verkligt värdesättande av fullgod yrkesskicklighet såsom grund för framtida verksamhet torde med nuvarande uppfattning av lärlingsförhållandet såsom huvudsakligen en arbetsanställning icke i allmänhet vara möjligt, utan att den nämnda uppfattningen balanseras av sådana samhälleliga åtgärder, som otvetydbart ådagalägga, att utlärandet av den konst, som ligger i mästarens yrkesskicklighet, icke är att betrakta såsom något, det där kan påräknas utan compensation, samt att värdet av den utlärdade konsten tillhopa med de direkta kostnader, som utlärandet förorsakat mästaren, i regel ej kunna kompenseras genom återstående värdet av lärligens produktiva arbete, sedan värdet av hans avlöningsförmåner frändragits. Att även för närvarande lärlingar anställas inom olika hantverksyrken, kan icke anses bevisa den sistnämnda compensationens tillräcklighet, enär dels framsynta mästare av förhållandena känna sig manade att, under erkännansvärda uppoffringar från deras egen sida, för tryggandet av yrkets fortbestånd bereda anställningar, som i och för sig måste anses oekonomiska, dels den otillräckliga compensationen haft till följd, att utbildningen fått träda tillbaka för förvärsarbetet, varvid sålunda anställningen blott till namnet varit en lärlingsanställning. Såsom förut framhållits, har emellertid anställandet av lärlingar nedgått långt under det minimum, som måste anses nödvändigt för yrkenas tillfredsställande rekrytering.

De skäl, som i kollegii utlåtande av den 20 november 1912 syntes kollegium tala för, att det föreliggande förslaget att av allmänna medel bereda vissa mästare inom hantverksyrken, vilka åtaga sig att systematiskt utbilda lärlingar, ersättning för i samband med denna utbildning havda kostnader, genomfördes, och vilka skäl i huvudsak gingo ut på att från ekonomisk synpunkt för mästaren möjliggöra anställandet av lärlingar, äga enligt kollegii förmenande allt fortfarande samma giltighet, som då de först anfördes.

Därjämte får kollegium, i anslutning till vad ovan anförts, betona, att den föreslagna åtgärden just synes vara av sådan natur, att den i avsevärt högre grad än de flesta andra tilltänkta åtgärder för lärlingsutbildningens befrämjande innebär ett samhällets erkännande av att hantverkskicklighet i och för sig har ett värde, tillräckligt stort att offra något på, och att genom ifrågasvarande åtgärds genomförande jämväl skall kunna i allmänna medvetandet åstadkommas en sådan värde-

sättning av hantverksskickligheten, att vid den minderariges yrkesval det icke i regel skall vara den omedelbart förvärvade inkomsten, som skall fälla utslaget vid valet mellan lärlingsanställning och andra för minderåriga lämpliga förvärvsanställningar, utan att beträffande lärlingsanställningen jämväl sådana i det föregående vidrörda synpunkter måtte tagas i betraktande, som vanligen äro de avgörande vid valet av de studiebanor, där studierna icke bedrivs under formen av förvärvsarbete. Enligt kollegii förmenande skulle vid yrkesvalet ett anläggande av sist omnämnda synpunkter beträffande lärlingsanställning inom hantverket i ej oväsentlig mån bliva till fördel för dettas rekrytering och detta icke blott vid jämförelse med okvalificerade arbetsanställningar utan även vid jämförelse med de teoretiska studiebanorna.

Förslaget att tilldela väl kvalificerade lärlingar statspremier vid lärotidens slut synes kollegium jämväl väsentligt bidra till en mera riktig värdesättning av hantverksskickligheten, i det att premieringen måste anses innebära ett erkännande av att lärlingen, i och med att han grundligt lärt sig yrke, kommit till ett resultat, vars uppnående det är ett samhällsintresse att befrämja. Om sålunda lärlingspremieringen lika väl som en av allmänna medel utgående ersättning till vissa mästare för utbildandet av lärlingar på grund av sin betydelse för ett rätt värdesättande av hantverksskickligheten avsevärt böra kunna bidra till främjandet av hantverkets rekrytering, så har lärlingspremieringen dessutom helt naturligt den för all tävlan om belöningar gemensamma betydelsen av att verka som en kraftig sporre vid lärlingens tillgodogörande av den utbildning, som bjudes honom, vilken synpunkt för övrigt redan berörts i kollegii förut omnämnda utlåtande av den 20 november 1912.

Bland de allmänna förutsättningar för ett tillstyrkande av det ifrågavarande förslaget, som av kollegium uttalades i nyssnämnda utlåtande och som kollegium fortfarande anser sig böra vidhålla, finnes särskilt framhållet anställandet inom kollegium av en teknisk konsulent med uppgift att bereda ärenden, som stode i samband med hantverksnärings. På grund härav finner sig kollegium böra erinra därom, att denna förutsättning för närvarande är uppfylld, i det att från och med år 1914 en dylik tjänsteman finnes inom kollegium anställd.

Rörande valet av de yrken, som böra komma ifråga vid de första försöken att tillämpa de föreslagna åtgärderna, anser sig kollegium böra uttala som sin åsikt, att, försåvitt man håller sig till de yrken, som bedrivs i nämnvärd omfattning och med ett tillräckligt antal självständiga utövare för att möjliggöra ett lämpligt urval bland dessa vid försökens anställande, det icke torde finnas någon som helst risk för olämpligt val. Behovet av åtgärder med här angivet syfte är inom alla hantverksyrken så stort, att någon fara för att försök komme att anställas inom yrken, där åtgärderna kunde anses överflödiga, icke kan anses föreligga. Vidare ligger det i den hantverksmässigt ordnade driftens natur, att arbetsmetoden skall vara så ordnad, att den möjliggör utbildandet av lärlingar. Det är sålunda icke så mycket valet av försöksyrken det hänger på, om försöken skola bliva vägledande för frågans vidare utveckling eller icke, utan så mycket mer på urvalet av de mästare, som böra kunna ifrågakomma, och på bedömandet av de av lärlingarna utförda proven.

De av styrelsen för Sveriges hantverksorganisation i dess skrivelse föreslagna yrkena, nämligen bildhuggare-, bleckslagare-, bokbindare-, frisör-, förgyllare-, glas-mästare-, guldsmeds-, kopparslagare-, korsnårs-, målare, plåtslagare-, sadelmakare-, skomakare-, skräddare-, smeds-, snickare-, tapetsrare-, urmakare- och vagnmakare-yrkena, synas kollegium vara synnerligen lämpliga för försöks anställande på grund

av, att inom dem det förefinnes ett mycket stort behov av ökad rekrytering, att de bedrivs av tillräckligt antal utövare samt dessutom att inom dem kostnaderna för lärlingarnas utbildning äro så stora, att de för ett stort antal mästare äro nästan överkomliga. varför också inom åtskilliga av dem den första delen av utbildningen för närvarande överlämnas till av yrkesföreningarna anordnade skolor, ett förfarings-sätt, som enligt allmän uppfattning bland hantverkets målsmän och enligt en mängd i samband med utredningen av den lägre tekniska undervisningens ordnande gjorda uttalanden beträffande de ifrågasatta fullständiga och förberedande lärlingsskolorna icke kan betraktas såsom annat än en nödfallsåtgärd, framtvingad av de för närvarande exceptionellt svåra betingelserna för enskilda mästars utbildande av lärlingar.

I sitt utlåtande av den 20 november 1912 angav kollegium som sin uppfattning, att antalet lärlingar i varje lärokurs ej borde uppgå till större antal än 50, och finner sig kollegium böra vidhålla denna mening. Då antalet av hantverksorganisationens styrelse föreslagna försöksyrken är 19 och detta antal enligt kollegii förmenande icke bör inskränkas, om de tillänkta försöken skola kunna med hänsyn till yrkenas olika art tjäna till ledning för frågans vidare utveckling, skulle sålunda inom varje försöksyrke i medeltal icke komma att för varje lärokurs anordnas mera än två eller tre försök, d. v. s. det minsta antal, som överhuvud kan tänkas, om de inom yrket anställda försöken skola kunna anses i någon mån utslagsgivande beträffande de med försöken vunna erfarenheterna. På grund härav synes det kollegium icke vara behövt eller ens ändamålsenligt att på förhand angiva några riktninglinjer för försökens fördelning på de olika yrkena, utan bör detta bero huvudsakligen på beskaffenheten av de ansökningar, som kunna i ärendet inkomma.

Beträffande storleken av de ifrågavarande statsbidragen till mästare samt av lärlingspremierna finner kollegium ingen anledning att föreslå andra belopp än de i kollegii förutnämnda utlåtande föreslagna beloppen.

Emellertid synes det kollegium lämpligt, att förut angivna allmänna grunder för det ifrågasatta anslaget användande nu kompletteras med avseende å huvudinhållet i de särskilda bestämmelser som beträffande anslaget kunna bliva behöfliga. Dessa bestämmelser, som det torde böra tillkomma Eders Kungl. Maj:t att efter förslag av kommerskollegium fastställa, böra avse ansökning, utdelning och kontroll. Så snart emellertid frågan om lärlingars anställande blivit genom särskild lag ordnad, böra helt naturligt bestämmelserna angående den statsunderstödda lärlingsutbildningen i vidkommande delar bringas i överensstämmelse med denna lag.

Av vad som yttrats vid ärendets tidigare handläggning torde framgå, att kommerskollegium är den statsmyndighet, som bör anförtros att i enlighet med fastställda bestämmelser ombestyr vad som hör till realiserandet av de ifrågasatta åtgärderna. Det bör således tillkomma kollegium att mottaga ansökningar, att bestämman över anslaget fördelning och att utöva tillsyn över det hela. Härvid synes det dock vara naturligt, att kollegium anlitar Sveriges hantverksorganisations och dess lokalföreningars intresserade medverkan.

Då redan nu inom hantverksorganisationen förefinnes ett enhetligt ordnat system för lärlingars prövning och belöningsmedaljers utdelande, även om detta system ännu ej tillfullo hunnit å alla orter genomföras, synes det kollegium naturligt, att detta system utnyttjas i samband med den statsunderstödda lärlingsutbildningen. De prov, som stå i samband med den statsunderstödda lärlingsutbildningen, torde därför i tillämpliga fall böra göras identiska med de utlärlingsprov, som måste av-

läggas för erhållande av hantverksorganisationens gemensamma utlärlingsbevis och på vilka även tilldelandet av organisationens medaljer grundas.

Beträffande kontrollen över den statsunderstödda utbildningens bedrivande under lärotiden torde medverkan jämväl böra påräknas, enär det icke kan vara kollegium möjligt att genom sin tekniske konsulent utöva direkt kontroll i tillräcklig omfattning. För att denna biträdande kontroll må bliva så enhetligt ordnad som möjligt, torde den emellertid icke böra överlämnas åt lokalföreningarna som sådana, utan synes den lämpligare utövas genom av hantverksorganisationen med hänsyn till vederbörande yrken tillsatta ombud å de orter, där statsunderstödd lärlingsutbildning bleve anordnad, vilka ombud skulle hava att årligen avgiva utlåtande angående utbildningens bedrivande. Kollegium utgår härvid från den förutsättningen, att gottgörelse till dessa ombud icke skulle drabba det allmänna. Medverkan bör vidare tagas i anspråk så tillvida, att organisationens utlåtande över inkomna ansökningar inhämtas.

Det avtal mellan mästaren och lärlingens målsman angående lärlingens anställning, som kollegium i sitt föregående utlåtande i ärendet ansett böra vara en förutsättning för statsunderstöd, synes böra underskrivas jämväl av lärlingen, visserligen icke därför att en dylik underskrift skulle göra avtalet mera juridiskt bindande för lärlingen, utan därför att denna underskrift icke kan undgå att moraliskt utöva ett ej oväsentligt inflytande och sålunda i sin mån bidra till att lärlingen i allmänhet söker fylla sina åtagna förpliktelser och icke i förtid avbryter sin utbildning.

Den vid ärendets föregående behandling av kollegium uttalade uppfattningen, att mästaren skall sätta lärlingen i tillfälle att besöka teknisk yrkesskola, därest sådan finnes å orten inrättad, finner kollegium ingen anledning att nu frångå. I det ovan omnämnda avtalet torde böra angivas, vilken av kontrahenterna skulle vidkännas dels eventuella skolavgifter, dels kostnaderna för sådan undervisningsmateriel, som ej av skolan bekostas.

Beträffande lärlingarnas premiering synes det kollegium, som om systemet lämpligast borde ordnas så, att benämningen »statspremium» komme till användning allenast ifråga om belöningar, som utdelades till de högst kvalificerade lärlingarna. Det torde nämligen icke vara gagneligt för allmänna uppfattningen av den utmärkelse, som tilldelandet av ett statspremium bör innebära, om statspremier kunde tilldelas lärlingar, som vid provets bedömande icke tillerkänts så högt vitsord, att dem kunnat tilldelas någon av hantverksorganisationens särskilda belöningar. Det belopp av 20 kronor, som vid ärendets tidigare handläggning föreslagits böra efter avläggande av godkänt prov utgå till varje lärling, för vars utbildning statsunderstöd utgått, och som fortfarande synes kollegium väl motiverat såsom ett medel att uppmuntra till provs avläggande, torde sålunda icke böra karakteriseras som statspremium, utan synes lämpligast kunna betecknas med benämningen »utlärlingspenning». Det torde säkerligen icke möta några svårigheter för sådan överenskomelse med hantverksorganisationen och dess lokalföreningar, att denna utlärlingspenning, vars utgående är beroende allenast av lärlingsprovets godkännande, kunde utbetalas i samband med överlämnandet till lärlingen av organisationens utlärlingsbevis. Benämningen »statspremium» torde däremot böra användas för de extra belöningar, som skulle tilldelas de mest förtjänta av nyssnämnda grupp lärlingar. Men, för att i möjligaste mån utesluta möjligheten, att dessa statspremier skola kunna tilldelas lärlingar, som visserligen kunde betecknas såsom synnerligen väl

kvalificerade, men som dock kanske i atskilliga fall överträffas av lärlingar, som ej åtnjutit statsunderstödd utbildning och därför ej kunna komma ifråga vid fördelandet av de ifrågavarande statspremierna, synes fördelningen böra grundas på en jämförelse, som ej inskränkes till att gälla allenast lärlingar med statsunderstödd utbildning utan som utsträcker till samtliga lärlingar, vilka tilldelats utlärlingsbevis, oberoende av, om deras utbildning varit statsunderstödd eller icke. En dylik jämförelse synes kollegium ligga i utdelandet av hantverksorganisationens medaljer. Dessa medaljer utgöras av dels bronsmedalj, dels silvermedalj i tvenne storlekar. Arligen utdelas inemot 30 bronsmedaljer och ungefär lika många av den mindre silvermedaljen. varemot den större silvermedaljen ännu icke utdelats. Då antalet statspremier under försökstiden icke skulle uppgå till mycket mer än 5 per år synes det kollegium lämpligt, att bestämmelse gives därom att allenast de lärlingar med statsunderstödd utbildning må kunna ifrågakomma vid utdelning av statspremier, som på grund av lärlingsprov tilldelats någon av Sveriges hantverksorganisations silvermedaljer.

På grund av statspremiernas starkt begränsade antal torde det icke vara möjligt att ernå en rättvis fördelning av dem, om varje fall särskilt upptages till prövning, utan torde det vara nödvändigt att samtidigt pröva kvalifikationerna hos samtliga de lärlingar, som under en viss tidrymd, lämpligast ett år, gjort sig berättigade till att vid prövningen tagas med i räkningen. Lämpligast torde handläggningen av frågan böra ordnas så, att organisationen vid varje års slut till kollegium inkommer med uppgift såväl å de lärlingar med statsunderstödd utbildning, som tilldelats organisationens medaljer, som även angående arten av de av ifrågavarande lärlingar utförda prov, och i samband därmed avgiver förslag till statspremiernas fördelning.

Vad beträffar de anslag, som ifrågasatts böra tilldelas vissa hantverksföreningar i och för lärlingars premiering, synes det kollegium, som om de av dessa anslag utdelade premierna icke böra karaktäriseras som statspremier, utan böra anslagen allenast avse att för vederbörande förening möjliggöra ett utvidgande av inom densamma redan förekommande premiering av lärlingar. Helt naturligt bör även denna premiering, som sålunda delvis komme att bekostas av allmänna medel, ställas under kollegii tillsyn, och på grund därav torde det böra åläggas hantverksförening, som tilldelas statsunderstöd i här ifrågavarande syfte, att arligen till kollegium inkomma med redogörelse för hela sin premieringsverksamhet. Såsom av kollegium redan vid ärendets föregående behandling uttalats, bör, där så låter sig göra, den statsunderstödda premieringen försiggå i samband med utställning av de ifrågavarande proven.

I särskilda promemorior har inom kollegium enligt ovan uttalade grunder gjorts utkast dels till bestämmelser angående det ifrågasatta anslaget användande, dels ock till överenskommelse angående anställande av lärlingar med statsunderstödd utbildning. Dessa utkast avse dock allenast att visa, huru kollegium tänkt sig, att ifrågavarande bestämmelser och överenskommelser kunna avfattas, men icke att vara för fastställande av Eders Kungl. Maj:ts färdiga förslag. Vad särskilt den ifrågavarande överenskommelsen vidkommer, synes något särskilt formulär för densamma alls icke böra för närvarande fastställas, ehuru väl ett normerande formulär till ledning vid avfattandet av dylika överenskommelser torde vara av stor betydelse.»

Under framhållande att kollegium fortfarande ansåge, att här ifrågasatta allmänt gagneliga åtgärder kunde utan svårighet genomföras oberoende av att

lärlingsförhållandena ännu ej ordnats genom lag, har kollegium överlämnat förutom den från styrelsen för Sveriges hantverksorganisation inkomna skriften jämväl de av kollegium omnämnda tvenne promemoriorna, och har kollegium med stöd av vad kollegium anfört, hemställt, att åtgärder måtte vidtagas för anvisande till statsunderstöd för år 1918 av ett belopp å 8,000 kronor att användas huvudsakligen i enlighet med av kollegium angivna grunder till ersättning åt hantverksidkare för utbildande av lärlingar samt till lärlingspremier.

Beträffande storleken av de belopp, som för de följande åren skulle erfordras, har kollegium hänvisat till sitt tidigare avgivna utlåtande.

Av de utav kommerskollegium upprättade promemorierna torde den, som innehåller utkast till överenskommelse angående anställande av lärling, för vars utbildande statsunderstöd utgår, icke behöva här återgivas. Däremot ber jag få redogöra för den promemoria, som innefattar föreskrifter angående det ifrågasatta auslagets användande. Denna promemoria innehåller följande bestämmelser:

»1:o) Ansökning om statsunderstöd för utbildande av lärlingar ställes till kommerskollegium och skall vara åtföljd av:

- a) frejdbetyg,
- b) intyg att sökanden bedriver självständig verksamhet inom det hantverksyrke ansökningen avser,
- c) intyg att sökanden äger sådan yrkesskicklighet och i övrigt sådana egenskaper, att han anses kunna bedriva lärlingars utbildning med sådan framgång, att statsunderstöd för denna utbildning bör kunna ifrågakomma.
- d) bestyrkt avskrift av överenskommelse mellan mästaren å ena sidan samt lärlingen och hans målsman å andra sidan angående lärlingens anställning,
- e) intyg angående lärlingens ålder.

2:o) Statsunderstöd för utbildande av lärlingar tilldelas av kommerskollegium, som dessförinnan har att höra Sveriges hantverksorganisation.

3:o) Den statsunderstödda utbildningen av lärlingar står under tillsyn av kommerskollegium med biträde av ombud för Sveriges hantverksorganisation.

4:o) Statsunderstöd för utbildande av lärlingar utgår med 300 kronor för varje lärling, som den statsunderstödda utbildningen avser, därav 100 kronor utbetalas vid första, 75 kronor vid andra och 50 kronor vid tredje årets slut, sedan för varje gång av ombud för Sveriges hantverksorganisation avgivits utlåtande, huruvida mästaren, för såvitt på honom ankommer, bedrivit lärlingens utbildning på ett för utbildningens fullbordande vid tredje årets slut ändamålsenligt sätt, varjämte återstoden 75 kronor utbetalas, sedan blivit styrkt, att lärlingen genom avlagt prov eller på annat sätt visat sig vara utlärd i yrket.

5:o) Det åligger mästare, som tilldelats statsunderstöd för utbildande av lärlingar:

att bedriva ifrågavarande lärlingars utbildning på sådant sätt, att de, för såvitt på mästaren beror, kunna efter tre års lärotid genom prov visa sig vara kompetenta att erhålla Sveriges hantverksorganisations utlärlingsbevis,

att ställa sig till efterrättelse de anvisningar eller föreskrifter rörande lärlingsutbildningen, som av kollegium eller eljest kunna komma att utfärdas,

att lämna av kollegium utsänt ombud tillfälle att taga del av verksamhetens bedrivande i de avseenden, där lärlingsutbildningen därav beröres,

att lämna ombud för Sveriges hantverksorganisation tillfälle att taga del av verksamheten i för ovannämnda utlåtandes avgivande erforderlig omfattning, samt

att så ordna lärlingens yrkesarbete, att hinder ej därav må uppstå för lärlingens beivrande av för hans teoretiska yrkesutbildning lämplig skola, därest sådan finnes å orten med understöd av allmänna medel anordnad.

6:o) Brister mästaren i fullgörandet av någon av ovan angivna skyldigheter eller finner kommerskollegium eljest förhållandena vara sådana, att statsunderstödet ej vidare bör utgå, äger kollegium innehålla ännu ej utbetald del av detsamma.

7:o) Lärling, för vars utbildande mästare tilldelats statsunderstöd och som efter avlagt prov tilldelats Sveriges hantverksorganisations utlärlingsbevis, tilldelas en utlärlingspenning av 20 kronor.

8:o) Lärling av nyssnämmt slag, som i samband med tilldelandet av utlärlingsbevis jämväl tillerkänts någon av Sveriges hantverksorganisations silvermedaljer, kan av kommerskollegium tilldelas statspremium av högst 100 kronor.

9:o) Kommerskollegium äger att, efter hörande av Sveriges hantverksorganisation, på därom gjord ansökning tilldela till organisationen ansluten hantverksförening statsunderstöd att i samband med tilldelandet av utlärlingsbevis och under kollegii tillsyn utdelas såsom premier åt särskilt förtjänta lärlingar, oberoende av, om dessas mästare tilldelats statsunderstöd för utbildningen eller icke.

10:o) Hantverksförening, som tilldelats statsunderstöd i ovan angivet syfte, skall vid slutet av det år, under vilket understödet är avsett att användas, till kommerskollegium inkomma med uppgift å samtliga lärlingar, som under året tilldelats utlärlingsbevis, arten av deras avlagda prov, de över proven avgivna vitsord samt de till dem utdelade premier, medaljer och andra belöningar.»

*Styrelsen för
Sveriges hant-
verksorganisa-
tion den 6
februari 1917.*

Styrelsen för Sveriges hantverksorganisation har därefter i en till chefen för finansdepartementet ställd skrift av den 6 februari 1917 anslutit sig till det av kommerskollegium senast avgivna förslaget i denna fråga, vilket styrelsen ansett såsom ett synnerligen lyckligt försöksprogram, förtjänt av att i praktiken få prövas.

Styrelsen har i denna skrift vidare betecknat förslaget såsom ett mycket beaktansvärt medel för det allmännas främjande av lärlingsutbildningen i yrkena. Enligt styrelsens uppfattning måste förevarande fråga betraktas såsom en undervisningsfråga och jämväl såsom ett lämpligt sätt för det allmännas utnyttjande av framstående hantverksmästare såsom lärare för de unga i yrkena.

Om staten genom utgivandet av vissa ersättningsbelopp åt väl kvalificerade läromästare inom olika yrken bleve i tillfälle att medelst sina övervakande och konsulterande organ åstadkomma en likformighet vid lärlingarnas utbildning hos mästareprincipalerna och härigenom ett i möjligaste mån systematiskt läroprogram kunde ernås, vore detta enligt styrelsens mening uppenbart en synnerligt god vinst för det allmänna i avseende på den lyckliga framgången av de ungas yrkesundervisning. Staten understödde också redan nu på annat sätt den allmänna undervisningen och vore det nu ifrågasatta nya systemet endast en på utlandets erfarenhet grundad rationell utveckling av hittillsvarande statsåtgärder.

Styrelsen har också framhållit att mästaren givetvis gjorde väsentliga uppoffringar för varje av honom utbildad lärling, och att mästarens »vinst» på lärlingarna ofta vore ganska minimal, om ens någon i många fall. Hans uppoffringar omfattade dels den för honom ganska dyrbara egna tiden, dels hans arbetares försummelse av tid vid deras biträde vid lärlingarnas undervisning och handledning, dels ock en i många fall onödigt förbrukning av materialier, verktyg m. m., vilket allt bleve en följd av lärlingsanställningen och den därvid åvägabragta undervisningen, uppoffringar, som också bleve mera avsevärda ju grundligare mästaren toge sig an lärlingarnas utbildning.

Enligt styrelsens förmenande kunde det således härvidlag alls icke bliva tal om »understöd» i egentlig mening, utan gällde det endast i själva verket, att mästarna i någon mån erhöle ersättning för sin lärareverksamhet.

Genom systemet med statens främjande av lärlingsutbildningen skulle för övrigt den viktiga fördelen vinnas, att en del yrken, som för närvarande saknade en ordnad lärlingsutbildning (om över huvud taget lärlingar i desamma utbildades) kunde komma att utvecklas på ett eljest knappt tänkbart sätt och därigenom också framkalla väl utbildade lärlingar till yrkenas goda rekrytering.

Slutligen har styrelsen framhållit, hursom spørsmålet om lärlingarnas statspremiering kunde anses höra nära tillsammans med mästarnas ersättningsfråga, ty om staten fordrade mera krävande uppmärksamhet hos lärlingarna vid deras utbildning och mera systematisk yrkesundervisning, kunde det vara på sin plats, att staten uppmuntrade de flitiga lärlingarna för att sporra intresset för att gå väl fram på yrkesbanan och utgäve särskilda premier av de båda olika slag, som kommerskollegii förslag omfattade. Genom denna lärlingspremiering vunnas den stora fördelen, att lärlingarna finge se, att det icke endast vore åt mästarna, som staten lämnade bidrag såsom delvis ersättning för deras verksamhet vid lärlingsutbildningen.

Av de yttranden, som i ärendet avgivits av såväl styrelsen för Sveriges hantverksorganisation som kommerskollegium, framgår med tydlighet, att förevarande fråga är av synnerligen stor betydelse för hantverksnäringen. För frågans lösning synes mig också staten böra träda emellan genom anvisande av nödiga medel. Denna mening omfattades även av riksdagen, då spørsmålet om statsanslag för nu ifrågavarande ändamål förra gången förelåg till prövning. Såsom av riksdagens uttalande framgår ställde sig nämligen icke riksdagen principiellt avvisande emot tanken att staten skulle ekonomiskt stödja en ordnad lärlingsutbildning, men riksdagen ansåg, att i vissa avseenden ytterligare utredning erfordrades nämligen beträffande dels de yrken, inom vilka statsunderstöd till mästare skulle ifrågakomma, och dels formerna och grunderna för lärlingars premierande.

Denna mera ingående utredning föreligger numera i kommerskollegii yttrande i skrivelsen den 21 december 1916.

Det förslag, vari kollegii framställning utmynnar, överensstämmer

Departements-
chefen.

i själva huvudsaken med det förslag, som år 1914 förelåg till prövning. Sålunda skulle till en början särskilda belopp utgå till de mästare, som åtog sig utbildning av lärlingar, och såsom belöningar till lärlingar hos dylika mästare. Härutinnan har kollegium endast föreslagit den ändringen, att de belöningar å 20 kronor, som skulle tillkomma envar utlärd dylik lärling, skulle betecknas såsom utlärlingspenning och att de belöningar å högst 100 kronor, som skulle tilldelas dem av dessa lärlingar, som ådagalagt särskild skicklighet, skulle givas benämningen statspremier och utdelas av kommerskollegium. Vidare skulle särskilda belopp beräknas såsom understöd till hantverksföreningar för att bereda dem större möjlighet att utdela premier efter redan nu följd norm.

Det närmare anordnandet av statens befrämjande verksamhet i förevarande avseende framgår i sammanförd form av förutnämnda, vid kollegii sistberörda skrivelse fogade promemoria i ämnet.

Emot kommerskollegii förslag har jag icke funnit anledning framställa någon erinran, helst som den förnyade grundliga prövningen av denna fråga utvisat, att förslaget, vilket, såsom jag redan framhållit, i huvudsak överensstämmer med det år 1914 framlagda, synes vara synnerligen ändamålsenligt. Ytterligare stöd härutinnan vinnes i den omständigheten, att styrelsen för Sveriges hantverksorganisation förklarar sig ansluta sig till detsamma.

Därest den framställning om anslag för ändamålet, som jag har för avsikt att ifrågasätta, även blir av riksdagen bifallen, torde närmare bestämmelser angående anslaget användning böra av Kungl. Maj:t utfärdas. Dessa bestämmelser torde i sina huvuddrag böra överensstämma med kollegii förslag i detta avseende. Detta spörsmål läser under nämnda förutsättning i sinom tid komma att föreläggas Eders Kungl. Maj:t till prövning.

I detta sammanhang ber jag att från den tidigare behandlingen av nu föreliggande fråga få erinra, att statens understödande av lärlingsutbildningen förutsatts kunna genomföras utan avvaktan på lösningen av frågorna om lärlingsväsendets ordnande i allmänhet och om den lägre tekniska undervisningens reformerande. Dessa sistnämnda båda frågor föreligga ej heller nu i sådant skick, att de kunna framläggas till slutlig prövning. Då detta kommer att äga rum, torde emellertid, såsom kommerskollegium också framhållit, bestämmelserna om den statsunderstödda lärlingsutbildningen böra underkastas erforderliga jämkningar för åstadkommande av enhetlighet.

Kollegium har beräknat, att för år 1918 skulle för nu förevarande ändamål erfordras ett belopp av 8,000 kronor, därav 5,000 kronor för

understöd åt mästare och 3,000 kronor till bidrag åt hantverksföreningar för utdelning av premier. Beloppet, mot vilket beräknande jag icke har något att invända, torde böra uppföras på extra stat såsom förslagsanslag, högst.

Utrymme å budgeten för detta anslag torde kunna beredas, ehuru medel för detsamma icke beräknats i statverkspropositionen.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte i proposition till riksdagen föreslå

att riksdagen må till statsunderstöd åt hantverksidkare för utbildande av lärlingar samt till lärlingspremier att användas i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordade grunder å *extra stat* för år 1918 under riksstatens sjunde huvudtitel bevilja ett förslagsanslag, högst ..... kronor 8,000.

Vad departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen bifalla, och skulle proposition till riksdagen avlätas av den lydelse, bil. litt. — vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gunnar Schumacher.